

פרשת וירא תשפ"ז | שנה ג' 148

הורינו

הורים מן הכל

הורינו דברות קדשך

כיבוד אב ואם בפרשת השבוע

עפ"י הספר 'ויברך דוד' להגאון רבי ישראל דוד הארפענסט
מו"ץ ורב בית הכנסת וקהילת 'ישראל והזמנים' וויליאמסבורג

ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו (כ"ב ט')

בספר 'יושר הורי' מביא הגאון רבי יוסף רפפורט ראייה מהמדרש בפרשת העקידה, להלכה שלא מועיל מחילה על צער והכאת אביו, ועדיין עובר על איסור. ונקדים את דברי המדרש בגדול זהירותו של יצחק אבינו במצות כיבוד אב בשעת העקידה, וז"ל: בשעה שביקש אברהם לעקוד יצחק בנו, א"ל: אבא, בחור אני וחוששני שמא ידענע גופי מפחד של סכין ואצערך, ושמה תפסל השחיטה וכו' וכן הוא בשינוי לשון קצת בפרקי דר"א, וז"ל: אמר יצחק לאברהם אביו: אבא, קשרני וקשור שתי ידי ושותי רגלי בשביל פשיעוּתא, ואמצא מחלל כבוד את אביך, ע"כ.

ובהגהות הרד"ל כתב שאולי צריך לגרוס "בשביל פשיטותא, והוא מלשון פשיטת יד ורגל בשעת פרכוס³ וכמ"ש בתרגום יונתן "דלא אפרכס מן צערא דנפשא", כלומר שמחמת הצער יפשוט רגלו ויפגע באביו, ע"כ. (וכך משמע מלשון "שמה אבעט בך" שנקט בתנא דבי אליהו רבא המובא בהמשך) וכך הוא גם בילקוט שמעוני⁴ וזה לשונו: 'כבוד את אביך' קיימו יצחק בשעה שהיה מושלך לפני אביו כשה לטבח יובל. עכ"ל.

1. סימן ו' עמוד ק"ח 2. מדרש רבא פרשת וירא כ"ו, ח'. ובפרקי דר"א ל"א, 3. בההיא דחולין ל"ז. 4. פרשת ואתחנן רמז תת"ל

ובתנא דבי אליהו רבא (פכ"ז) מבואר חידוש נוסף בזה, וז"ל: שאמר יצחק לאברהם אביו אסרני יפה ותנני על גבי המערכה **שמה אבעט בך ונמצאתי שאחויב שתי מיתות לפני הקב"ה**, עכ"ל הנוגע לעניינינו. ומבואר שיצחק לא חשש רק שמחלל 'כבוד את אביך', אלא חשש גם שאם יבעט באביו יתחייב מיתה לפני הקב"ה, ומסתמא כוונתו מדין מכה אביו, שעונשו במיתה. (ומש"א שאחויב "שתי" מיתות, פי' המפרשים מצד כיבוד או"א, ומצד שפוסל קרבן)

ומקשה הגאון רבי יוסף רפפורט - ולכאורה קשה בכל המדרשים הנ"ל, הלא כל החשש של יצחק שיצטרע או יבעט באביו, הוא מחמת הפרכוס הנעשה בשעת השחיטה, ופשוט שאברהם היה מוחל לו על כך, שהרי זה רצונו. וביותר, שהרי מחמת מעשה השחיטה שעושה **אברהם** גרם הפרכוס, ויתכן שבאופן כזה שהאבא גורם לכך, בכלל לא צריך מחילה מעיקר הדין, עכ"פ מחילה גמורה ודאי שהיה, וא"כ למה אמר יצחק שנמצא 'מחלל כבוד את אביך', ואף מחויב מיתה לפני הקב"ה, הלא אב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

ומבואר שעל הכאתו וצערו לא מועיל מחילת אביו, ואפילו בסוג מחילה שזה רצונו הגמור של אביו - שמועילה על בדיונו, מ"מ לא על הכאתו, ולכן חשש יצחק אביו שיבעט באביו, ואפי' שוודאי אביו מוחל לו וזה רצונו הגמור, מ"מ על הכאתו לא מועילה מחילה. אמנם לפי מה שכתב בספר חסידים (תקע"ג) שאב שמחל על כבודו כבודו מחול, רק בדיני אדם, אבל בדיני שמים חייב מיתה, מובן למה חשש יצחק שיתחייב מיתה אפילו שיש ודאי מחילת אב.

הורינו דרך חיים

כיבוד אב ואם בהלכה ומנהג

עפ"י הספר 'ויברך דוד' להגאון רבי ישראל דוד הארפענסט
מו"ץ ורב בית הכנסת וקהילת 'ישראל והזמנים' וויליאמסבורג

ישיבה במקום הורי כשאינם נמצאים - חלק א'

אין לשבת בכיסא של אביו בבית הכנסת או בבית המדרש, או של אמה בעזרת נשים, אפילו כשאינם שם, מלבד כשמחלו ונתנו רשות. ונחלקו הפוסקים אם קיים איסור לשבת שם אפילו אם הוא מקום מיוחד רק לשבת או רק לימות החול, או מקום מיוחד לתפילת שחרית ולא למנחה ומעריב ולהיפך.

יש פוסקים שנקטו שאם לאביו יש מקום קבוע להתפלל בו רק שחרית, אבל במנחה ומעריב אינו יושב שם, עדיין קיים איסור ישיבה במקום אביו, וכך הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל. אבל אם עיקר הקביעות שלו להתפלל שם רק מנחה ומעריב, מותר לשבת שם כשלא נמצא כיון שקביעות לתפילות מנחה ומעריב לא נחשב כמקום המיוחד לעניין זה שלבניו אסור לשבת בו. ולמעשה הגאון רבי עזריאל איערבאך פוסק שרצוי שאביו ימחל באופן כזה. (רשימות הגר"י שוב שליט"א).

אבא שקנה מקום בבית הכנסת עבור תפילתו בשבת או בימי החול וכדומה, וחשב כשקנה את המקום שכאשר הוא לא מגיע לבית הכנסת הוא רוצה שבנו ישב במקום שקנה, נראה שמותר לעשות כן ואין בזה חסרון בכיבוד ומורא אביו. בספר 'אהל יעקב'¹, מביא שו"ת משיב נבונים חלק ו' שהאריך והעיר שאם בשעה שקנה האב את המקום

1. על שו"ע ר"מ הל' כיבוד אב ואם

כשם שחובה על כל אחד ואחד מישראל ללמוד את ההלכות המצויות, כהלכות ברכות, שבת, שמירת הלשון ועוד, כך חובה על כל אדם ללמוד ולשנן את הלכות כיבוד אב ואם ומוראם, שמצווה זו היא תמידית בכל זמן, וחמורה היא עד מאוד, ואם לא ילמד את הלכותיה, מאין ידע היאך לקיימן, ויכשל בדברים רבים, מבלי לדעת שהוא נכשל.

בבית המדרש הייתה כוונתו גם על בניו שיוכלו לשבת שם כשהוא לא נמצא, א"כ הוא המקום המיוחד לאב ולבנים יחד, והגם שעיקר כוונתו בקניית המקום הייתה לעצמו, מ"מ מותר לבן לשבת שם תמיד, כי זה כבר לא נחשב "מקום המיוחד" עבור האבא.

וזה הכל כשאומר שכן הייתה אצלו המחשבה, אבל אם בשעת הקניה אמר בפירוש שבעת שהוא לא נמצא המקום יהיה עבור בניו, לא נקרא מקום המיוחד לאביו בכלל ומותר לשבת שם תמיד.

וצריך לדעת שאותה הלכה של "מקום המיוחד" לאביו או לאימו, בדומה למקום קבוע בבי כנסת, כך הוא גם לגבי מקום קבוע ברכב (אם להורים אכפת מכך) וכן כורסה קבועה בבית וכדו' שאם לא שאמרו מפורש שבכל פעם שאבא או אמא לא נמצאים כולם יכולים לשבת, הרי שצריך להיזהר לא לשבת על מקומם.

מה שאמרה התורה "למען יאריכון ימיך", זו אינה רק הבטחת שכר, אלא לומר לאדם: הלוא אף אתה - יאריכון ימיך על האדמה, גם אתה בעצמך תהיה אבא לילדים, וגם אתה תגיע לגיל כזה, שבו תזדקק לבניך. אם אתה תכבד את אביך ואת אמך - אף בניך יכבדו אותך בזקנותך. (אברבנאל)

מעשה אבות

סיפור מהחיים

מאבא אף פעם לא מתרחקים

שמעתי מחכם אחד שליט"א כדלהלן; פעם סיפרו למרן הגרי"ז את המעשה הידוע עם החוזה מלובלין, שבא אליו אדם אחד בבקשת ישועה והוסיף שהוא קרוב משפחה של הרבי ופירט באריכות כיצד הם קרובים. הגיב החוזה מלובלין בביטול; 'דאס איז א ווייטע קרבה' - זוהי קירבה רחוקה. הלך הלה וסיפר את הדברים לתלמידו הגדול רבי נפתלי צבי מרופשיץ, והוא יעץ לו שיעמוד ליד החוזה מלובלין בשעה שמתפלל תפילת חזרת הש"ץ, ואומר אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, וגיב בביטול 'דאס איז א ווייטע קירבה' - זוהי קירבה רחוקה, שכן אנו מאוחרים דורות רבים מהם, והאיך נבקש שזכותם תגן עלינו.

הלך הלה ועשה כעצתו של רבי נפתלי, ואכן החוזה שמע את הדברים, ולאחר התפילה קיבל את האיש בסבר פנים יפות.

שמע מרן הגרי"ז את המעשה ונהנה מהרעיון, אך הוסיף כי אין הנידון דומה לראיה שכן: 'פון א טאטע איז מען קיינמאל נישט ווייט' מאבא אף פעם לא מתרחקים. כי נכד אצל סבו אפילו בהפרש של מאות דורות תמיד עין הסב עליו להצילו ולשמרו אך מה שייכות יש לזה עם רביעי ברביעי וחמישי בחמישי.

(עובדות והנהגות לבית בריסק ג' עמ' קצ"ח)

ברצוני לשמוע הבדלה מהאבא

סיפר לי הגאון רבי דוד הלר מלוגאנו שווייץ כדלהלן; כאשר הגיע האדמו"ר רבי אהרן מבעלז לארץ ישראל, הלך הגאון הגדול רבי מאיר הלוי בן מרן הגרי"ז, עוד בהיותו בחור, ליתן שלום עליכם לאדמו"ר. והנה האדמו"ר היה נוהג ליתן שלום בידו רק לאנשים עם זקן, ולאילו שעדיין לא היה להם זקן היה נוהג ליתן שלום כשידו עטופה במגבת. כאשר בא אליו הבחור רבי מאיר ליתן לו שלום, והוא היה אז עדיין בחור צעיר ללא זקן, אמרו לאדמו"ר 'דאס איז דער זון פון דער בריסקער רב' זהו הבן של הבריסקער רב, הוריד האדמו"ר את המגבת מעל ידו ונתן לו שלום כאשר ידו ללא המגבת.

והנה שבת אחת כאשר ערך האדמו"ר רבי אהרן מבעלז את שולחנו בבית היתומים בלומנטל, הלך לשם מו"ר הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי, והיה זה כבר במוצאי שבת אך האדמו"ר עדיין המשיך את עריכת סעודה שלישית.

כאשר אמרו לאדמו"ר שבנו של הרב מבריסק נמצא בין הנוכחים, הזמינו לשתיית לחיים. והנה כיון שהיה מקפיד רבי משולם דוד הלוי שלא לשתות ולאכול במקומות אחרים וכו' על כן אמר רבי משולם דוד שאינו יכול לשתות את הלחיים שכן אצלו זה כבר לאחר ברכת המזון ועדיין לא עשה הבדלה. אמר לו האדמו"ר, נו, אם כן תעשו עכשיו הבדלה על כוס היין. אמר רבי משולם דוד לאדמו"ר; אני נוהג לשמוע הבדלה מהאבא. התפעל האדמו"ר מהתשובה ועל כך שרצה רבי משולם דוד לשמוע בדווקא הבדלה מהאבא, ואמר לו 'זייער גלייך', 'זייער גלייך' מאוד ישר, מאוד ישר.

(עובדות והנהגות לבית בריסק ג' עמ' ר')

רב הנסתר

מאמר חז"ל או מעשה רב בנושאי מצוות כיבוד הורים נטמנו בתמונה, גלו ושלחו לנו, ואולי תזכו בפרסים!

horeinuorg@gmail.com

או בפקס: 077-6021640

פתרון חידת 'רב הנסתר' גיליון פרשת לך לך

אין זרעו של עשיו נופל אלא ביד זרעה של רחל. ויש לבאר שהעניין הוא שזכות קיומו של עשיו לדורות הוא בכח כיבוד אב שכיבד את יצחק, וזרעה של רחל לא ציערו את יעקב. (ובמשך חכמה שמות כ"ח ט' כתב שכל השבטים ציערו לאביהם במכירת יוסף ויוסף עצמו לא הודיע לאביו שהוא במצרים, ורק בנימין לא) (רינת יצחק, שמואל א' ט"ו על מה שאמרו חז"ל בילקוט. והפירוש על פי מה שכתב רבינו יונתן בפירושו למגילת אסתר ב' ה')

הודעה תשלח לפותרים נכונה שעלו בגורל.

ניתן לקבל את גיליונות הורינו במייל גם באנגלית ובאידיש

כתבו לנו הצטרפות - אנגלית / אידיש
וקבלו את הגיליון מדי שבוע לתיבת המייל שלכם

הצטרפו עכשיו: horeinuorg@gmail.com

לאמת ברורה בדרך התורה, ואינו מתבלבל מ"עצות מקצועיות" שמובילות לניתוק.
דווקא האופי העצמאי של הדור הזה, "חסר המשמעת" כביכול, הוא עוצמתו. זהו דור שיותר ויותר מודע ואינו מוכן לקבל "עצה" להתנתק מהוריו, כבר לא מקבל בלי שאלות חוות דעת מסוכנת כזו, ודורש לקיים ולדבוק במצווה שהתחייבנו בה כולנו במעמד הר סיני: "כבד את אביך ואת אמך".
כדי שהשינוי הזה יחלחל גם אל עולם הטיפול, עד שמטפלות (וכמובן גם מטפלים) יחדלו לחלוטין מלנתק ילדים מהוריהם, עליהן לזכור תמיד שחובת הילד לכבד את הוריו חלה בכל עת, ושעליו למצוא דרך לקיימה מבלי להיפגע. זוהי גם טובתו של הילד: שלעולם לא יתנתק משורשיו.
נדרשת מהציבור דרישה חד-משמעית: איננו מוכנים לקבל מטפלים המנתקים, בשום צורה ואופן. רק אם הציבור יעמוד על כך בבירור עוד לפני תחילת הטיפול, יהיה ער ו"על הדופק", ולא יניח לטיפול להימשך אפילו פעם אחת עם מטפלת המחזירה ריחוק מההורים, הדבר אכן ישתנה, בס"ד.
לעניין ההמלצות והפרטים האישיים, נרחיב במסגרת פרטית.

שלו', ראשית אנו מתפעלים מידי שבוע מהעלון "הורינו" שבהוצאתכם, כל כך חשוב לחזק נושא זה בציבור שלנו, ומאמציכם ב"ה נושאים פרי, הנושא הוא בשיח כל המחנכים. זה נכנס כל כך חזק לציבור, שכבר ראינו חיבורים שיצאו לאור עם הפניה לעלון הורינו בשבוע פלוני וכו' רציתי להתייעץ אתכם בנוגע להתאמת מטפלת או אשת חינוך הפועלת לפי השקפת התורה ומתוך מחויבות ברורה להלכות כיבוד הורים.

בתי בת ה-18 מתמודדת עם קושי מסוים ביחסיה עם אמה. עד כה היא נוהגת בכבוד רב ומתמודדת בגבורה, אך היא חשה שהמצב הנוכחי "לא בריא", כלשונה, ומבקשת לשוחח עם איש מקצוע שיסייע לה לעשות סדר בדברים ולהתמודד נכון, כך שלא יישארו אצלה משקעים להמשך חייה. נשמח להכוונה.

שלום רב, יישר כוחכם על הדברים. ב"ה הציבור מתעורר, ואנו עצמנו מקבלים חיזוק אדיר מהציבור. הדור הצעיר, בנות צעירות, פונות ומבקשות דרך **כיצד לכבד** את הוריהן לצד קושי מסוים. השאלה שחוזרת שוב ושוב היא "כיצד לכבד", ולא "האם לכבד". זה מרגש, כי זה מראה שהדור הצעיר שואף

מדור חדש!

בנימה אישית

שורות שנכתבו מדם ליבה של נערה החווה קושי בכיבוד הורים, במכתב למנחת הורינו לאחר אחת הסדנאות

מחיים שקיבלתי. חכמינו לימדו שאב ואם הם שותפים של הקדוש ברוך הוא ביצירת האדם. בלעדיו לא הייתי כאן. את זה אני לא יכולה למחוק, וגם לא רוצה. זו הכרת הטוב הראשונה, הבסיסית, זו שאין צורך להצדיק ואין צורך להרגיש. היא פשוט אמת.
ויש עוד דבר שהבנתי לאט, בלילות כאלה. כשאני נושאת בלב כעס, מי שמפסידה היא אני. אבא שלי ממשיך בחייו, ואני נשארת עם האבן בלב. וכשאני מצליחה, ולו לרגע, לכבד, משהו בתוכי נרגע. הנשימה מתארכת, והלב נהיה קצת פחות כבד. אני מרגישה בנפש שכשאני כועסת, רע לי, וכשאני מכבדת, אני משתחררת. אולי זו בדיוק הסיבה שהמצווה ניתנה כך: לא רק בשביל ההורים, אלא גם בשבילנו.
אז אני לא מכבדת כי אבא שלי מעורר פי פתאום רגש הערצה. אני מכבדת כי זה רצון הקב"ה, כי קיבלתי ממנו חיים, וכי כשאני מכבדת, טוב לי. זה לא אומר שהכאב נעלם, וזה לא אומר שאני צריכה להעמיד פנים. אפשר לכבד ולהמשיך לכאוב באותו לב. זו הבחירה שלי. היא לא פותרת הכל, אבל היא נותנת לי כוח, והיא שלי.

אני יושבת בחדר, מחזיקה בידים את החוברת הזאת שאני אמורה - אבל לא מצליחה לכתוב בה, וחושבת: מה בעצם אני אמורה להעריך באבא שלי? אי כותבת את זה עם כאב גדול, באמת. חיפשתי. באמת חיפשתי. ישבתי שעות והתאמצתי למצוא משהו אחד, רגע אחד, מילה אחת שאפשר להיאחז בה ולומר: על זה אני מעריצה אותך, אני מכבדת. ובכל פעם הגעתי למקום ריק. לא כי לא רציתי. כי כואב שם מדי.
חברות שלי מדברות על אבא כמו על סמכות גבוהה, מקום בטוח. אני שומעת אותן, מחייכת, ומשהו בפנים מתכווץ. אף אחד לא מלמד אותנו איך מתמודדים עם זה, ואיך מכבדים כשהלב אומר לך אחרת.
ואז אני נזכרת שהתורה לא כתבה "כבד את אביך ואת אמך" אם הם ראויים לכך". היא כתבה את המצווה בלי תנאים. כשעמדנו בהר סיני, בין עשרת הדברות, ניתנה לנו גם המצווה הזאת, ובלי הערת שוליים. פעם חשבתי שזה לא הוגן. היום אני מבינה שיש בזה מסר גם אליו: התורה סומכת עליי שאני יכולה לעמוד בזה, גם כשקשה.
ויש דבר אחד שאני לא יכולה להתעלם ממנו. אני כאן. אני נושמת, אני חושבת, אני מרגישה, ואפילו הכאב הזה הוא חלק

שְׁלוֹשׁ בִּיצִים וְכֹס דָּבָר אַחַת

יש דברים שאמא תמיד יודעת. למשל, איפה הנעלים של ליבי, גם אחרי שהוא כבר חפש אותן בכל הבית. או מי השאיר את האור דולק במקלחת, אפילו כשכל הילדים טוענים שהם בכלל לא נגעו באור מאז ראש חודש.

אבל השבוע גליתי שגם אמא יכולה לפעמים לשכח. והגלוי הזה עלה לי בשלוש ביצים וכוס סכר אחת.

הכל התחיל ביום חמישי אחר הצהריים. אמא עמדה במטבח והכינה עוגת שוקולד לשבת. אני עמדתי לידה, בעקב כדי לנודא שלא ישאר יותר מדי שוקולד בקערה. בכל זאת, צריך להזהר מבל תשחית.

פתאום אמא גלתה שחסרות לה שלוש ביצים וכוס סכר, ובקשה ממני לרדת למשפחת פרידמן וללוות מהם. ירדתי, בקשתי, קבלתי וחזרתי. למחרת בבקר אמא נתנה לי שלוש ביצים וכוס סכר להחזיר. ירדתי שוב, מסרתי לגברת פרידמן, קבלתי ממנה "שבת שלום" ועליתי הביתה.

עד כאן הכל היה פשוט. הבעיה התחילה ביום שני.

פתאום אמא נזכרה שלא החזירה לפרידמנים את מה שלוּתה. "אבל אמא, החזרתי ביום ששני" אמרתי לה. אמא היתה בטוחה שאני מתבלבל בין הפעם שהלכתי ללוות לפעם שהלכתי להחזיר. נסיתי להסביר לה שאני זוכר מצין. אפילו זכרתי שגברת פרידמן אמרה לי למסר

שבת שלום. אבל אמא כבר הוציאה ביצים מהמקרר ומדדה כוס סכר.

בדיק אֶז הגיעו חני, רוני וליבי. תוך רגע התפתח דינ משפחתי בשאלה אם מני באמת החזיר את הביצים או רק חלם על כך. חני הציעה שאולי אני מתבלבל, רני אמר שלא כדאי להסתבך ובכל מקרה עדיף להחזיר, וליבי שאל אם אולי הביצים נשברו בדרך. תודה רבה, משפחה יקרה. טוב לדעת שבשעת הצורך יש לי על מי לסמוך. בעקב על עצמי.

האמת היא שקצת נעלבתי. אני בן תשע, לא בן שנים. אני בהחלט מסגל לזכר אם ירדתי קומה עם שלוש ביצים וכוס סכר! אם היו שואלים אותי מה אכלתי בארוחת צהריים ביום ששני, אולי הייתי צריך לחשב. אבל שלוש ביצים? זה כבר ארוע היסטורי.

כבר רציתי להסביר לכלם בדיק מתי הלכתי ומה אמרה השכנה, ואולי אפילו להזמין את גברת פרידמן להעיד בפני ועדת החקירה

המשפחתית. אבל אז עצרתי.

חשבתי על אמא. היא לא נסתה להרגיז אותי. היא פשוט שכחה, ורצתה לנודא שלא נשארו חיבים לשכנים. ואם אמשיר להתנכח אמה מול כלם, אולי בסוף אוכיח שאני צודק, אבל אמא תרגיש לא נעים.

אז שתקתי, לקחתי את המצרכים וירדתי.

גברת פרידמן פתחה את הדלת וחיכה כשראתה אותי. "מני, הרי כבר החזרת לנו ביום ששני" היא

אמרה. הסברתי שאמא רק רצתה לנודא שלא נשארו חיבים, והיא חיכה ואמרה שאמסר לאמא שהכל בסדר, ושמכחיתם אין שום חוב.

עליתי הביתה עם הביצים והסכר. בכל מדרגה דמינתי איו אני נכנס לסלון ומכריז: "נו! אמרתי לכם!" האמת? זה היה יכול להיות רגע נפלא. במיוחד לראות את הפרצוף של חני. אולי אפילו ליבי היה מתרשם, אם כי אצלו אי אפשר לדעת.

אבל אז חשבתי: בשביל מה? כדי שאמא תתבייש ששכחה?

כשנכנסתי, התחמקתי בשקט למטבח, שמתי את הביצים במקרר ואת הסכר בצנצנת בארון, ואז לחדר. אמא שאלה אם החזרתי. אמרתי לה שהשכנים אמרו שהכל בסדר מבחינתם, ושאין צורך להחזיר שום דבר. אמא שמחה שהענין הסתדר, הודתה לי, וחזרתי לעניני.

אף אחד לא מחא לי כפיים. חני לא הודיעה ששכחתי. רוני לא חזר בו מפסק ההלכה שלו. אפילו ליבי לא התנצל על החשד שהביצים נשברו בדרך.

אבל בלילה, כששכבתי במטה, חשבתי על משהו מענין.

תמיד ידעתי שכבוד הורים פרושו לשמע בקולם, לדבר בכבוד ולא לסתר את דבריהם. אבל השבוע גליתי שיש עוד משהו: לפעמים צריך לשמור גם על הכבוד שלהם בעיני עצמם. לא לגרום להם אי נעימות רק כדי להראות שאני צודק.

וזה לא היה קל. כי לפעמים הרבה יותר קשה לוותר על המשפט "אמרתי לכם!" מאשר לוותר על ממתיק שלם. במיוחד כשאמא באמת צודק, ויש לה גם עדים.

למחרת בבקר אמא הודתה לי שוב על העזרה עם השכנים. חיכתי. היא בכלל לא ידעה על מה ותרתי בשבילה, אבל אני ידעתי, וזה הספיק לי.

